
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΝΟΙΚΤΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ
'ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ
ΑΝΟΙΚΤΗΣ ΚΑΙ
ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ'

2^ο
ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ
ΣΥΝΕΔΡΙΟ
ΓΙΑ ΤΗΝ
ΑΝΟΙΚΤΗ ΚΑΙ ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Πάτρα, 27, 28 - 30 Μαρτίου 2003

Συνεδριακό και Πολιτιστικό Κέντρο
Πανεπιστημίου Πατρών

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΕΙΣΗΓΗΣΕΩΝ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ
ΑΝΤΩΝΗΣ ΛΙΟΝΑΡΑΚΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΝΟΙΚΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ: ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ ΑΝΟΙΚΤΗΣ &
ΕΞ ΑΠΟΣΤΑΣΕΩΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Διερεύνηση των Εμποδίων στην Εφαρμογή της Ανοικτής και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης και Προτάσεις για την Αντιμετώπισή τους

Γ. ΚΟΥΣΤΟΥΡΑΚΗΣ
ΣΕΠ στο Ελληνικό
Ανοικτό Πανεπιστήμιο
koustiger@hol.gr

Χ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΠΟΥΛΟΣ
Επίκουρος Καθηγητής
Πανεπιστήμιο Πατρών
cpnag@upatras.gr

Α. ΛΙΟΝΑΡΑΚΗΣ
Επίκουρος Καθηγητής
Ελληνικό Ανοικτό Παν/μιο
alionar@eap.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην ερευνητική αυτή μελέτη επιδιώκεται: α) η διερεύνηση των αντιλήψεων των φοιτητών της Θεματικής Ενότητας ΕΚΠ65 του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου αναφορικά με τις δυσκολίες, που, πριν από την έναρξη των σπουδών τους, ανέμεναν ότι θ' αντιμετωπίσουν, όπως και του τρόπου με τον οποίο προσδοκούσαν ότι θα μπορούσαν να τις αντιμετωπίσουν, και β) η αποτύπωση των δυσκολιών, που πραγματικά αυτοί αντιμετώπισαν κατά τη διάρκεια των σπουδών τους, όπως και των τρόπων με τους οποίους τις ξεπέρασαν. Επιπλέον, η αποκάλυψη των απόψεων των φοιτητών σχετικά με τις διορθωτικές παρεμβάσεις που πρέπει να γίνουν στο πρόγραμμα, αναμένεται ότι θα συμβάλλουν στην ποιοτική βελτίωσή του και την πρόληψη των προβλημάτων των μελλοντικών φοιτητών του ιδρύματος.

ABSTRACT

The goals of this research study are: a) the search of Hellenic Open University Module EKP65 students' perceptions before the start of this program study about the difficulties they would face and the ways they would overcome them, and b) the revelation of the difficulties they really faced during this program, as the ways they overcame them. Moreover, the revelation of students' points of view about the reforming that must be done in the program would contribute to the improvement of this program' quality and the prevention of the problems that Hellenic Open University future student may face.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα ανοικτά και εξ αποστάσεως ιδρύματα, και για τη χώρα μας το Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο (ΕΑΠ), στηρίζουν το έργο τους σε μια διαφορετική εκπαιδευτική φιλοσοφία σε σύγκριση με τα συμβατικά συστήματα εκπαίδευσης, που αναφέρεται στο δικαίωμα του κάθε πολίτη να σπουδάσει σε οποιαδήποτε στιγμή της ζωής του το επιθυμήσει (Kamal, 1984 - Sharma, 1996). Συνακόλουθα η πρακτική της εξ αποστάσεως διδασκαλίας διαφοροποιείται από την αντίστοιχη της συμβατικής πανεπιστημιακής εκπαίδευσης, καθώς συνεπάγεται την ύπαρξη προσωπικής και συνειδητής προσπάθειας από την πλευρά του φοιτητή, που, συνήθως, εργάζεται μόνος του και χωρίς να έχει στενές διαπροσωπικές σχέσεις με τους άλλους συμφοιτητές του (Benson, 1992 - Challis, 1994).

Πιο συγκεκριμένα, ο φοιτητής στην Ανοικτή και εξ Αποστάσεως εκπαίδευση (ΑεξΑΕ) εργάζεται προσαρμόζοντας τις σπουδές στα δικά του χωροχρονικά πλαίσια, επικοινωνώντας και κατευθυνόμενος κύρια και σχεδόν αποκλειστικά από τον καθηγητή - σύμβουλό του, που

τον παρακολουθεί και τον ενθαρρύνει (Chee & Kenneth, 1991). Και τούτο διότι οι επαφές με τους συμφοιτητές είναι ελάχιστες ή μηδενικές, καθώς δεν εφαρμόζεται η πρακτική της συστηματικής και κατά πρόσωπο εβδομαδιαίας διδασκαλίας, όπως στην περίπτωση των παραδοσιακών ΑΕΙ. Έτσι, εάν κάποιος φοιτητής δεν προσέλθει στις προαιρετικές Ομαδικές Συμβουλευτικές Συναντήσεις (Ο.Σ.Σ.) δεν πρόκειται να γνωρίζει τους άλλους φοιτητές του τμήματός του. Επιπλέον, επειδή ο αριθμός των Ο.Σ.Σ. είναι μικρός αριθμητικά και κατανεμημένος σε χρονικά διαστήματα που απέχουν περισσότερο από ένα μήνα μεταξύ τους η ανάπτυξη σχέσεων με τους συμφοιτητές εξαρτάται και από τον τύπο της προσωπικότητάς του κάθε ενδιαφερόμενου φοιτητή (εξωστρεφής - κοινωνικός ή εσωστρεφής). Έτσι, η ανάπτυξη προσωπικών σχέσεων με τους άλλους μπορεί να προωθηθεί είτε με δική του πρωτοβουλία ή με κατάλληλες τεχνικές από την πλευρά του διδάσκοντα στη διάρκεια των Ο.Σ.Σ.

Οι φοιτητές στην περίπτωση της ΑεξΑΕ επειδή είναι ενήλικες και έχουν ανειλημμένες επαγγελματικές και οικογενειακές υποχρεώσεις αντιμετωπίζουν και άλλης υφής σημαντικά προβλήματα, σε σύγκριση με τους συναδέλφους τους των παραδοσιακών ΑΕΙ. Πρόκειται για προβλήματα που μπορούν να επηρεάσουν την πορεία των σπουδών τους, οδηγώντας τους φοιτητές ακόμη και στη διακοπή της μορφωτικής τους προσπάθειας (Tindo, 1975 - Bajtelsmit, 1988 - Frase, 1989 - Giles, 1999). Είναι, άλλωστε, πραγματικό γεγονός το ότι τόσο στο ΕΑΠ όσο και στα Ανοικτά Πανεπιστήμια του εξωτερικού εμφανίζεται ένας αριθμός φοιτητών, που εγκαταλείπει τις σπουδές (drop-outs) (Whitlock, 1989 - Calder, 1993 - Ξένος, Πιερρακάας & Πιντέλας, 2001). Η ανίχνευση των λόγων - αιτιών, που οδηγούν τους τελευταίους στη διακοπή των σπουδών είναι πολύ σημαντική διότι μπορεί να οδηγήσει τα συγκεκριμένα ιδρύματα στην υιοθέτηση και εφαρμογή κατάλληλων διορθωτικών παρεμβάσεων για την αντιμετώπιση του φαινομένου (Sewart, 1993).

Στη μελέτη αυτή επιδιώκεται η διερεύνηση: α) των παραγόντων, που οι ίδιοι οι φοιτητές της ΑεξΑΕ θεωρούν ότι μπορεί να τους επηρεάσουν αρνητικά στην πορεία των σπουδών τους στο ΕΑΠ, και β) των παρεμβάσεων που θεωρούν ότι θα συμβάλλουν θετικά στην αντιμετώπιση των συγκεκριμένων προβλημάτων. Είναι σημαντικό το γεγονός ότι οι λόγοι που επικαλούνται και αναφέρουν οι φοιτητές του ΕΑΠ, που συμμετείχαν στην έρευνά μας, είναι πραγματικοί και αντικατοπτρίζουν τις ανησυχίες και τις αντιλήψεις τους για το νέο, από άποψη μεθοδολογίας και αντίληψης, τρόπο σπουδών, στον οποίο και συμμετέχουν. Μάλιστα, η διερεύνηση των συγκεκριμένων απόψεων - αντιλήψεων είναι σημαντική διότι με τον τρόπο αυτό δίνεται η δυνατότητα στους διδάσκοντες και στους διδασκόμενους να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα, τα οποία ενδεχομένως θα μπορούσαν να επηρεάσουν την πορεία των διδασκόμενων στο ΕΑΠ ως ανοικτού ιδρύματος, λαμβανομένης υπόψη της εξ αποστάσεως μεθοδολογίας για την παροχή σπουδών που ακολουθείται σ' αυτό (McMillan, 1980 - Griswold, 1984).

2. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

2.1. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΑ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΑ - ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

Η παρούσα έρευνα πραγματοποιήθηκε κατά τη διάρκεια του ακαδημαϊκού έτους 2001-2002. Σε αυτήν συμμετείχε με τη θέλησή του δείγμα φοιτητών από το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών «Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση - ΕΚΠ65». Πιο συγκεκριμένα, κατά το συγκεκριμένο ακαδημαϊκό έτος παρακολούθησαν το Πρόγραμμα ΕΚΠ65 240 μεταπτυχιακοί φοιτητές, που εντάχθηκαν σε 13 τμήματα, λαμβάνοντας ως κριτήριο τον τόπο δια-

μονής, και τα οποία είχαν ως τόπο πραγματοποίησης των Ο.Σ.Σ. τις πόλεις Αθήνα (8 τμήματα), Πάτρα (2 τμήματα) και Θεσσαλονίκη (3 τμήματα).

Η έρευνά μας εστιάστηκε στους φοιτητές τριών τμημάτων, δύο από την Αθήνα και ένα από την Πάτρα, και διεξήχθη σε δύο φάσεις. Η πρώτη φάση πραγματοποιήθηκε πριν από την έναρξη του συγκεκριμένου μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών και η δεύτερη μετά την ολοκλήρωσή του. Μάλιστα, στην πρώτη φάση ο διδάσκων μαζί με την επιστολή γνωριμίας προς τους φοιτητές του τους ζήτησε, εφόσον το επιθυμούσαν, ν' απαντήσουν σε συγκεκριμένες ερωτήσεις και να του ταχυδρομήσουν τις απαντήσεις τους ή να του δώσουν τις απαντήσεις τους πριν την έναρξη της 1^{ης} Ο.Σ.Σ. Στην πρώτη φάση απάντησαν οικειοθελώς 54 φοιτητές, ποσοστό 22,5% επί του συνολικού πληθυσμού φοιτητών του προγράμματος ΕΚΠ65 από τους οποίους 23 (ποσοστό 42,59%) ήταν άνδρες και 31 (57,41%) γυναίκες.

Η δεύτερη φάση πραγματοποιήθηκε μετά την ολοκλήρωση του συγκεκριμένου προγράμματος και από τον αρχικό αριθμό φοιτητών εννέα (9) άτομα για διάφορους λόγους δεν συμπλήρωσαν το συγκεκριμένο ερωτηματολόγιο. Το δείγμα μας, επομένως, στην τελευταία περίπτωση διαμορφώθηκε σε 45 φοιτητές, δηλαδή ποσοστό 18,75% επί του συνολικού πληθυσμού φοιτητών του ΕΚΠ65 από τους οποίους 21 (47%) ήταν άνδρες και 24 (53%) γυναίκες.

2.2. ΜΕΘΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Για τη συλλογή των ερευνητικών μας δεδομένων χρησιμοποιήθηκε ερωτηματολόγιο που περιείχε τις εξής ανοικτές ερωτήσεις:

Α' φάση της έρευνας:

- Μπορείτε ν' αναφερθείτε στις δυσκολίες που πιστεύετε ότι θ' αντιμετωπίσετε κατά τη διάρκεια των σπουδών σας στο ΕΑΠ;
- Μπορείτε να γράψετε τις προτάσεις σας σχετικά με τους τρόπους, που θα λειτουργούσαν θετικά – υποστηρικτικά κατά τη διάρκεια των σπουδών σας στο ΕΑΠ αντιμετωπίζοντας τα προβλήματα, που σκέπτεστε ότι θα συναντήσετε;

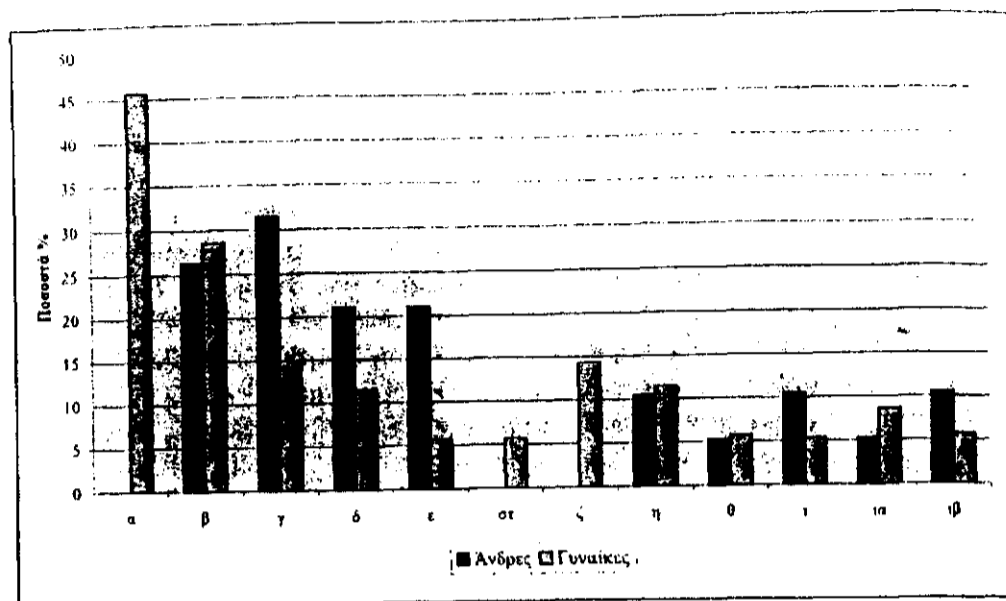
Β' φάση της έρευνας:

- Μπορείτε ν' αναφερθείτε στις δυσκολίες που αντιμετωπίσατε κατά τη διάρκεια των σπουδών σας στο ΕΑΠ;
- Πώς ξεπεράσατε τις δυσκολίες που αναφέρατε ότι αντιμετωπίσατε κατά τη διάρκεια των σπουδών σας στο ΕΑΠ;
- Μπορείτε να γράψετε τις προτάσεις σας σχετικά με τους τρόπους, που θα μπορούσαν να λειτουργήσουν θετικά – υποστηρικτικά κατά τη διάρκεια των σπουδών των επόμενων φοιτητών του ΕΑΠ ώστε ν' αντιμετωπιστούν τα προβλήματα, που εσείς συναντήσατε;

Για την αποκωδικοποίηση των απαντήσεων των φοιτητών, που συμμετείχαν στην έρευνα, χρησιμοποιήθηκε η τεχνική της ποιοτικής Ανάλυσης Περιεχομένου (Weber, 1990). Με τον τρόπο αυτό επιχειρήθηκε η επισήμανση των απόψεων των φοιτητών του ΕΑΠ και η ομαδοποίησή τους σε ομοειδείς νοηματικές κατηγορίες.

3. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ – ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Στο Γράφημα 1 δίνονται τα αποτελέσματα της ποιοτικής ανάλυσης των ερωτηματολογίων των φοιτητών, που συμμετείχαν στην Α' φάση της έρευνας, κατά φύλο, και αναφορικά με το πρώτο ερώτημα. Δηλαδή τις δυσκολίες που ανέμεναν ότι αυτοί θ' αντιμετωπίσουν κατά τη διάρκεια των σπουδών τους στο ΕΑΠ.

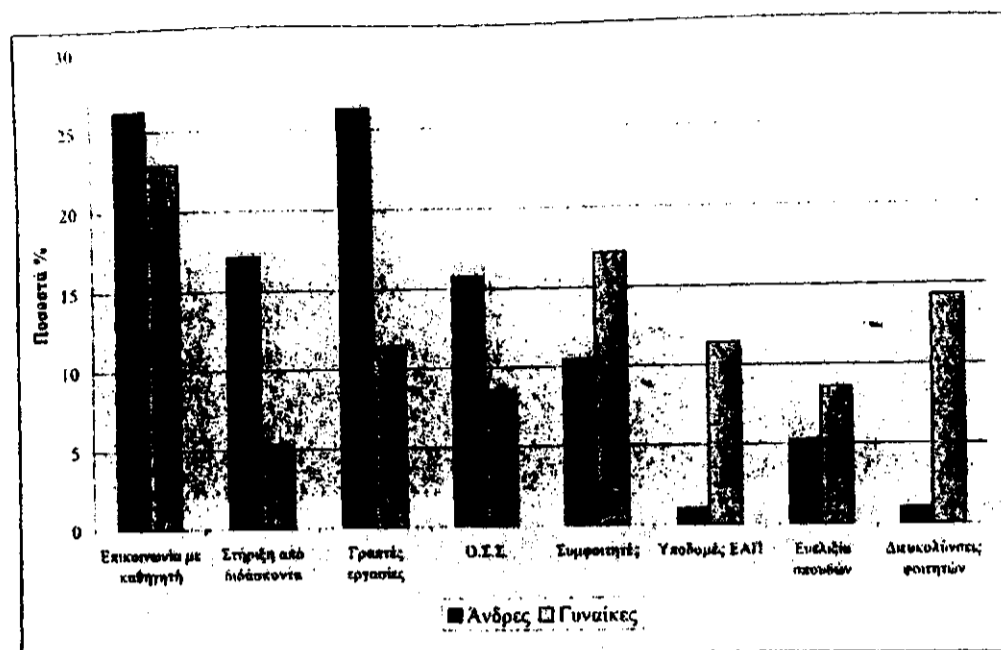
Γράφημα 1: Δυσκολίες, κατά φύλο, πριν από την έναρξη της Θ.Ε. ΕΚΠ65, όπου: α) οικογένεια, β) επάγγελμα, γ) προγραμματισμός, δ) μέθοδος ΑεξΑΕ, ε) απομόνωση, στ) επικοινωνία με συμφοιτητές, ζ) ανασφάλειες, η) γραπτές εργασίες, θ) τεχνολογία, ι) διαμονή, ια) γνωστικά ζητήματα και ιβ) τελικές εξετάσεις.

Όπως προκύπτει από τη μελέτη των δεδομένων του Γραφήματος 1 η ανάλυση των ερωτηματολογίων έδωσε τα εξής ευρήματα:

- Κύριο και βασικό πρόβλημα, που φαίνεται ότι απασχολεί αποκλειστικά και μόνον τις γυναίκες είναι ο φόβος της μη ανταπόκρισης στις απαιτήσεις των σπουδών λόγω έλλειψης χρόνου εξαιτίας των οικογενειακών τους υποχρεώσεων (ποσοστό 45,71%). Το γεγονός αυτό φανερώνει το δυσβάστακτο βάρος, που καλείται να διαδραματίσει η ελληνίδα, που καλείται να ανταποκριθεί ταυτόχρονα στο ρόλο της συζύγου και μητέρας και παράλληλα να πραγματοποιήσει τα μορφωτικά της ενδιαφέροντα.
- Άλλο σημαντικό πρόβλημα, που απασχολεί τους φοιτητές του ΕΑΠ και των δύο φύλων είναι η δυσκολία συνδυασμού σπουδών και επαγγελματικής απασχόλησης (ποσοστό 26,31% για τους άνδρες και 28,57% για τις γυναίκες).
- Ο τρόπος προγραμματισμού των σπουδών στο ΕΑΠ μέσα από την αυτομάθηση / αυτοπειθαρχία των φοιτητών, τη σωστή διαχείριση του χρόνου και την τήρηση του χρονοδιαγράμματος κατά την προσέγγιση του γνωστικού αντικείμενου φαίνεται ότι απασχολεί περισσότερο τους άνδρες (ποσοστό 31,57% έναντι 14,28% για τις γυναίκες). Έτσι, οι φοιτητριες του ΕΑΠ, παρά τα επαγγελματικά και οικογενειακά τους βάρη αποδεικνύονται πιο συστηματικές στον τρόπο οργάνωσης των σπουδών τους σε σύγκριση με τους άρρενες συναδέλφους τους.
- Η εξοικείωση με τη μέθοδο της ΑεξΑΕ απασχολεί τους φοιτητές του ΕΑΠ ανεξάρτητα από το φύλο, καθώς πρόκειται για έναν καινούργιο τρόπο σπουδών. Το γεγονός ότι εδώ το ποσοστό των ανδρών είναι μεγαλύτερο από εκείνο των γυναικών (21,05% έναντι 11,43% αντίστοιχα) συνδέεται με το προηγούμενο εύρημά μας, που σχετίζεται με τη συστηματικότητα στην οργάνωση και πραγματοποίηση των σπουδών.

- Πρόβλημα που αντιμετωπίζουν περισσότερο οι άρρενες φοιτητές του ΕΑΠ είναι το αίσθημα απομόνωσης από τους συμφοιτητές και η έλλειψη της καθημερινής αλληλεπίδρασης καθηγητή - φοιτητών, όπως συμβαίνει στην περίπτωση των συμβατικών ΑΕΙ (άνδρες: 21,05% - γυναίκες: 5,71%). Επίσης, πρόβλημα που εκφράζεται μόνον από μερίδα φοιτητριών του ΕΑΠ (ποσοστό 5,71%) είναι η ανάγκη ανταλλαγής απόψεων με τους συμφοιτητές για την επίλυση αποριών και η ανάπτυξη συζητήσεων σχετικά με το περιεχόμενο του προγράμματος σπουδών.
- Αποκλειστικό πρόβλημα μέρους των φοιτητριών του ΕΑΠ, που σχετίζεται με τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς τους, είναι το αίσθημα ανασφάλειας, η έλλειψη θάρρους και η διστακτικότητα στην ανάληψη πρωτοβουλιών για επικοινωνία με τον καθηγητή - σύμβουλο για την επίλυση των γνωστικών δυσκολιών, που μπορεί ν' αντιμετωπίσουν κατά την πορεία του προγράμματος σπουδών (ποσοστό 14,28%).
- Οι γραπτές εργασίες όσον αφορά τον τρόπο σύνταξης - εκπόνησης αλλά και το χρόνο παράδοσης απασχολεί και τα δύο φύλα (άνδρες: 10,5% - γυναίκες: 11,43%).
- Η αδυναμία πρόσβασης στη σύγχρονη τεχνολογία εμφανίζεται ως πρόβλημα που απασχολεί και τα δύο φύλα αλλά όχι σε μεγάλη έκταση (άνδρες: 5,26% - γυναίκες: 5,71%).
- Ο απομακρυσμένος τόπος διαμονής και η δυσκολία μετακίνησης στις πόλεις πραγματοποίησης των Ο.Σ.Σ. εμφανίζεται ως πρόβλημα για τους φοιτητές του δείγματός μας (άνδρες: 10,52% - γυναίκες: 5,26%).
- Η εμβάθυνση στα γνωστικά ζητήματα της Θεματικής Ενότητας μέσα από την ανάγκη πρακτικής άσκησης αλλά και αναζήτησης, προμήθειας και αξιοποίησης βιβλιογραφικών πηγών φαίνεται ότι απασχολεί λίγο περισσότερο τις φοιτήτριες του ΕΑΠ (άνδρες: 5,26% - γυναίκες: 8,57%).
- Τέλος, οι τελικές εξετάσεις δημιουργούν άγχος στους μεταπτυχιακούς φοιτητές του ΕΑΠ τόσο λόγω των πολλών ετών αποφοίτησης μετά τη λήψη του πτυχίου τους, όσο και λόγω του ότι αυτές γίνονται σε δύσκολη επαγγελματικά περίοδο (άνδρες: 10,52% - γυναίκες: 5,71%). Είναι χαρακτηριστικό ότι μεγάλο μέρος των μεταπτυχιακών φοιτητών του ΕΑΠ είναι εκπαιδευτικοί, που εργάζονται κυρίως στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Στο Γράφημα 2 παρουσιάζονται τα ευρήματα, κατά φύλο, της ποιοτικής περιεχομένου ανάλυσης των ερωτηματολογίων (Α' φάση της έρευνας) όσον αφορά τους τρόπους υπέρβασης των δυσκολιών, που οι φοιτητές της Θεματικής Ενότητας ΕΚΠ65 κατά την έναρξη των σπουδών τους θα επιθυμούσαν να εφαρμοστούν για να διευκολύνουν την προσπάθειά τους.

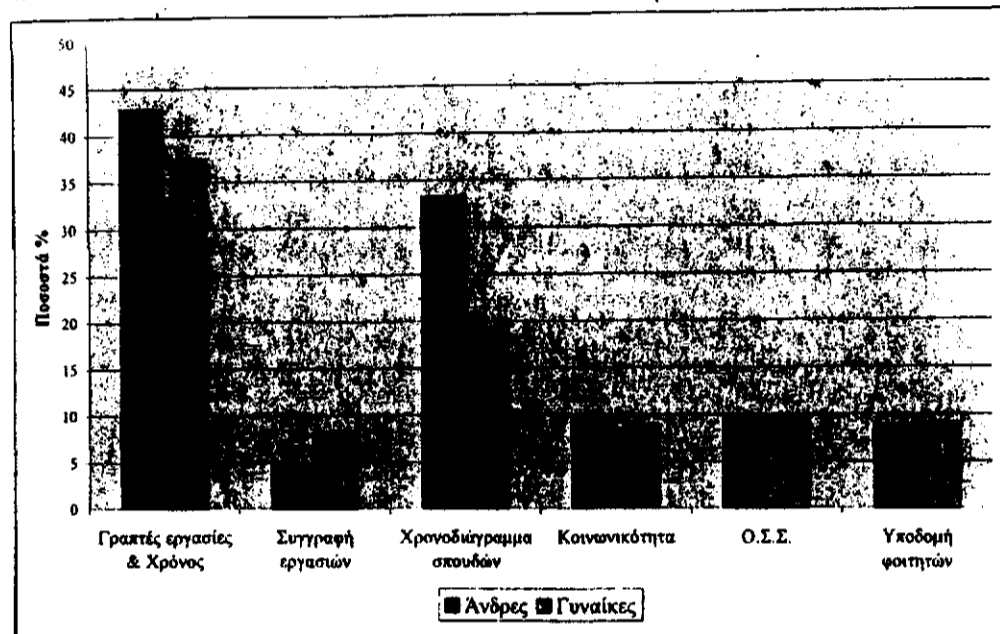
Γράφημα 2: Τρόποι υπέρβασης των δυσκολιών, κατά φύλο, πριν από την έναρξη της μεταπτυχιακής Θεματικής Ενότητας ΕΚΠ65.

Από τη μελέτη των στοιχείων του Γραφήματος 2 προκύπτουν τα ακόλουθα ευρήματα:

- Σημαντική θεωρείται η επικοινωνία και η ανθρώπινη επαφή των φοιτητών με τον καθηγητή – σύμβουλό τους, καθώς μέσα από αυτήν επιδιώκεται η συχνή καθοδήγησή τους, η παροχή συμβουλών και η ανάπτυξη αρμονικής συνεργασίας μεταξύ τους (ποσοστά: 26,31% για τους άνδρες και 22,86% για τις γυναίκες). Επιπλέον, από την πλευρά των φοιτητών του ΕΑΠ είναι εντονότερη η επιθυμία για ηθική συμπαράσταση, στήριξη και επιβοήθηση από τον διδάσκοντα (άνδρες: 17,14% - γυναίκες: 5,26%).
- Οι γραπτές εργασίες θα μπορούσαν να λειτουργήσουν θετικά στην προσπάθεια των φοιτητών να σπουδάσουν στο ΕΑΠ στις περιπτώσεις που: α) γίνει η εκτενής ενημέρωσή τους και τους δοθούν διευκρινίσεις για τον τρόπο σύνταξης, β) είναι κατάλληλα διατυπωμένες ώστε να συμβάλλουν στην ενεργοποίησή τους για έρευνα, γ) υπάρξει μεγαλύτερη ευελιξία στο χρονοδιάγραμμα παράδοσης, και δ) γίνει η θετική αξιολόγηση των φοιτητών μέσα από αυτές.
- Οι Ομαδικές Συμβουλευτικές Συναντήσεις αναμένεται να ενισχύσουν τη μορφωτική προσπάθεια των φοιτητών όταν σε αυτές υπάρξει θετικό και όχι ανταγωνιστικό κλίμα και αναπτυχθεί ο διάλογος, γεγονός που προσδοκείται ότι θα συμβάλει στην ανταλλαγή απόψεων μεταξύ αυτών και του διδάσκοντα.
- Η επικοινωνία με τους συμφοιτητές εμφανίζεται ως ανάγκη, που χαρακτηρίζει κυρίως τις φοιτήτριες του ΕΑΠ (άνδρες: 10,53% - γυναίκες: 17,14%). Μάλιστα, η επικοινωνία αυτή αναμένεται ότι θα συμβάλει στην ανταλλαγή απόψεων μεταξύ των φοιτητών και στην ανάπτυξη των κοινωνικών τους σχέσεων.
- Όσον αφορά τις υποδομές του ΕΑΠ από την πλευρά των φοιτητών, που συμμετείχαν στην έρευνά μας, διατυπώνεται η επιθυμία για την καλύτερη εξυπηρέτησή τους από τη Γραμματεία του ιδρύματος και την παροχή υπηρεσιών δανειστικής βιβλιοθήκης (ποσοστό 11,43%).
- Η ευελιξία στην ανάπτυξη και την ολοκλήρωση του προγράμματος σπουδών προβάλλεται

ως μέτρο, που θα διευκόλυνε εκείνο το μέρος των φοιτητών, που αντιμετωπίζει μεγάλο φόρτο εργασίας ή/και άλλης φύσης προβλήματα (όπως λ.χ. υγείας). Είναι, ακόμη, χαρακτηριστικό ότι από μερίδα φοιτητών του ΕΑΠ (ποσοστό 14,28%) ζητείται η θέσπιση διευκολύνσεων, όπως είναι η παροχή εκπαιδευτικών αδειών, δηλαδή απόκτηση των δικαιωμάτων που έχουν οι εργαζόμενοι φοιτητές των παραδοσιακών ΑΕΙ.

Στο Γράφημα 3 παρουσιάζεται η εικόνα των ευρημάτων της ποιοτικής ανάλυσης περιεχομένου, κατά φύλο, των ερωτηματολογίων της Β' φάσης της έρευνας, που αφορούν το ερώτημα σχετικά με τις δυσκολίες, που αντιμετώπισαν οι φοιτητές κατά τη διάρκεια των σπουδών τους.

Γράφημα 3: Προβλήματα που αντιμετώπισαν οι φοιτητές του προγράμματος ΕΚΠ65, κατά φύλο.

Από τη μελέτη των στοιχείων του Γραφήματος 3 προκύπτουν τα εξής:

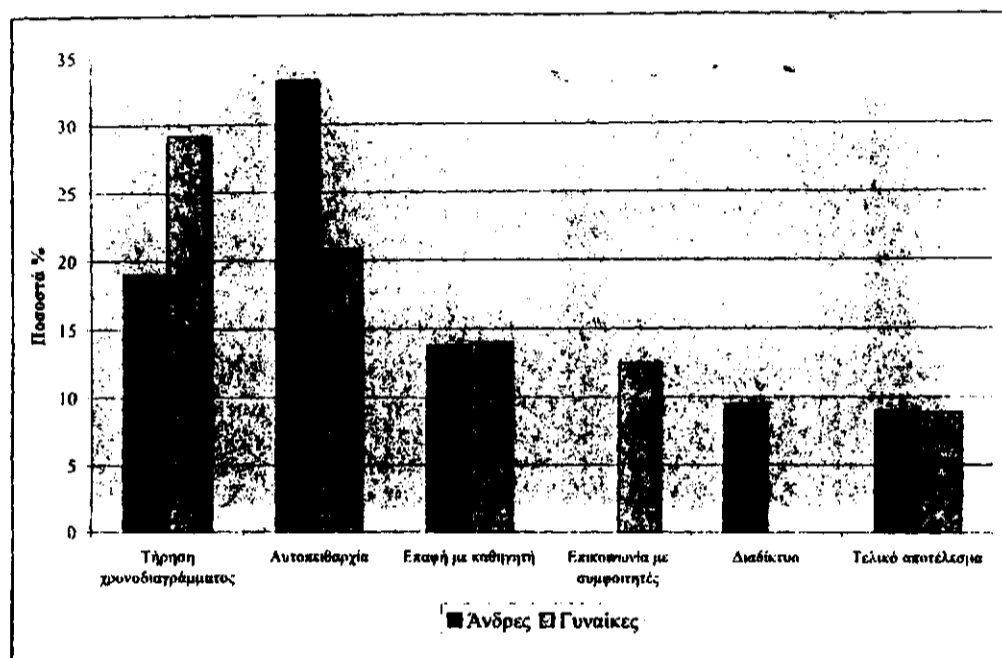
- Οι γραπτές εργασίες αποτελούν εξαιρετικά σημαντικό παράγοντα στην επιτυχή πραγματοποίηση των σπουδών από την πλευρά των φοιτητών του ΕΑΠ. Έτσι, μεγάλο μέρος των φοιτητών του ιδρύματος ανέφερε ότι δυσκολεύτηκε να προσαρμοστεί στα χρονικά όρια παράδοσης των συγκεκριμένων εργασιών (ποσοστό 42,86% για τους άνδρες και 37,5% για τις θήλειες). Ακόμη, μικρό ποσοστό φοιτητών ανέφερε ότι δυσκολεύτηκε στη συγγραφή των γραπτών εργασιών (4,76% για τους άνδρες και 8,3% για τις γυναίκες).
- Η αδυναμία του ν' ανταποκριθούν οι φοιτητές στο ρυθμό και τους γενικότερους χρονικούς περιορισμούς, που έθετε το πρόγραμμα σπουδών, λόγω των επαγγελματικών υποχρεώσεων φαίνεται ότι απασχόλησε ιδιαίτερα τις φοιτήτριες του ΕΑΠ (ποσοστό 33,3% έναντι 19,05% των ανδρών).
- Η αδυναμία παρουσίας στις Ο.Σ.Σ., τόσο λόγω καιρικών συνθηκών, αναφορικά με τους φοιτητές, που ταξίδευαν από άλλες περιοχές προς την πόλη συνάντησης, όσο και λόγω επαγγελματικών υποχρεώσεων υπήρξε πρόβλημα για μερίδα φοιτητών του ΕΑΠ (ποσοστό περίπου 10% και για τα δύο φύλα).
- Ο περιορισμός των κοινωνικών δραστηριοτήτων προκειμένου ν' ανταποκριθούν στις

απαιτήσεις των σπουδών στο ΕΑΠ ενόχλησε αποκλειστικά τους άρρενες φοιτητές (ποσοστό 9,52%), ενώ τις φοιτήτριες του ιδρύματος απασχόλησε η ανυπαρξία προσωπικής επικοινωνίας με τους συμφοιτητές (ποσοστό 8,3%).

- Τέλος, η δυσκολία χειρισμού η/ν και η έλλειψη βιβλιογραφίας αναφέρθηκαν ως προβλήματα από μικρό μέρος φοιτητών του ΕΑΠ και των δύο φύλων (ποσοστό 9% περίπου).

Στο Γράφημα 4 δίνονται τα αποτελέσματα της ποιοτικής ανάλυσης περιεχομένου, κατά φύλο, όσον αφορά τους τρόπους που οι φοιτητές της Θ.Ε. ΕΚΠ65 επιχείρησαν να ξεπεράσουν τις δυσκολίες, που συνάντησαν κατά τη διάρκεια των σπουδών τους στο ΕΑΠ.

Γράφημα 4: Τρόπος υπέρβασης των προβλημάτων, κατά φύλο, από τους φοιτητές του μεταπτυχιακού προγράμματος ΕΚΠ65.

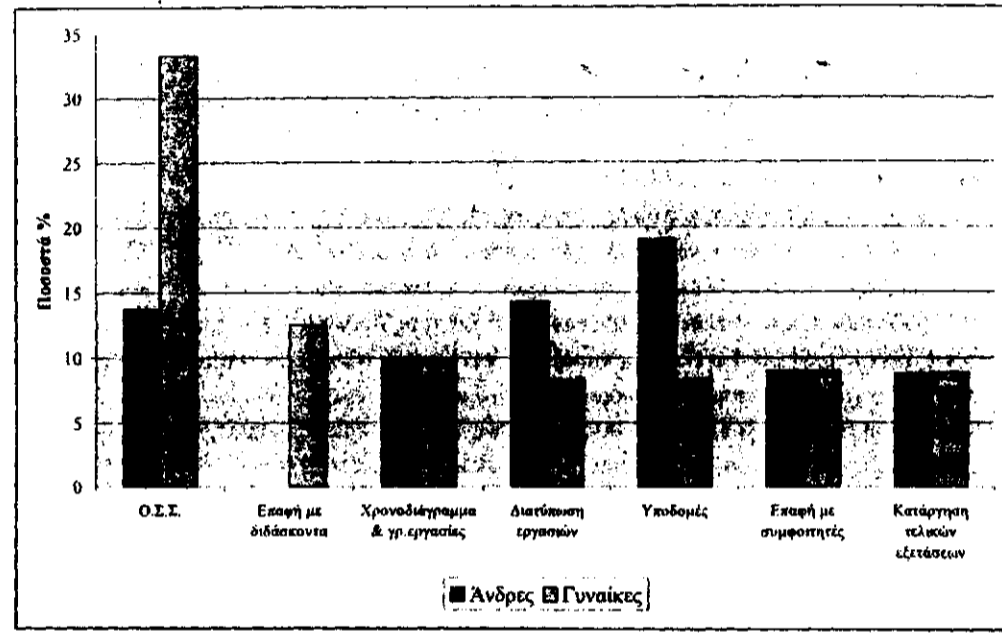
Από τη μελέτη των στοιχείων του Γραφήματος 4 προκύπτει ότι οι φοιτητές προκειμένου να αντιμετωπίσουν τις δυσκολίες, ακολούθησαν τις εξής στρατηγικές:

- Πίεσαν τον εαυτό τους, κυρίως οι γυναίκες, ώστε να τηρήσουν αυστηρά το χρονοδιάγραμμα σπουδών, που τους δόθηκε από το ΕΑΠ (άνδρες: 19,05% - γυναίκες: 29,17%).
- Προσπάθησαν να επιδείξουν αυτοπειθαρχία και ν' αξιοποιήσουν καλύτερα το χρόνο τους, προσαρμόζοντάς τον στις απαιτήσεις του προγράμματος σπουδών. Και τούτο μέσα από την αλλαγή ψυχολογίας προς το καλύτερο, διότι έπεισαν τον εαυτό τους ότι ασχολούνται με κάτι που τους αρέσει και βοηθά στη βελτίωση των γνώσεων και των δυνατοτήτων τους (ποσοστό 33,3% για τους άνδρες και 20,83% για τις γυναίκες).
- Στην υπέρβαση των δυσκολιών βοήθησε η καλή επαφή των φοιτητών με τον καθηγητή - σύμβουλό τους (ποσοστό περίπου 14% και για τα δύο φύλα).
- Οι φοιτήτριες του ΕΑΠ προσπάθησαν πολλές φορές να βγουν από τη δύσκολη κατάσταση ερχόμενες σε επικοινωνία με τους συμφοιτητές τους για ανταλλαγή απόψεων και εξεύρεση λύσεων (ποσοστό 12,5%).
- Από την πλευρά των ανδρών φοιτητών του ΕΑΠ αναφέρθηκε η χρήση του διαδικτύου για

την αναζήτηση βιβλιογραφίας, η οποία τους βοήθησε στην εκπόνηση των γραπτών εργασιών (ποσοστό 9,52%).

- Τέλος, μικρή μερίδα φοιτητών και των δύο φύλων (ποσοστό περίπου 9%) δήλωσε ότι έδωσε βαρύτητα στο τελικό αποτέλεσμα, που ήταν η ολοκλήρωση των σπουδών και δεν στάθηκε στο κυνήγι βαθμών και υψηλών επιδόσεων.

Στο Γράφημα 5 δίνεται η ποσοστιαία και κατά φύλο κατανομή των ευρημάτων της ποιοτικής ανάλυσης των ερωτηματολογίων της Β' φάσης αναφορικά με τις προτάσεις των φοιτητών για τη βελτίωση του προγράμματος σπουδών ΕΚΠ65.

Γράφημα 5: Προτάσεις για βελτιωτικές παρεμβάσεις στο πρόγραμμα ΕΚΠ65, κατά φύλο.

Από τη μελέτη των στοιχείων του Γραφήματος 5 προκύπτουν τα εξής ευρήματα:

- Οι Ο.Σ.Σ. απασχόλησαν κυρίως τις φοιτήτριες του ΕΑΠ, που ζήτησαν την πραγματοποίηση μιας έως δύο επιπλέον Συμβουλευτικών Συναντήσεων. Και τούτο διότι με τον τρόπο αυτό θεωρούν ότι θα δοθεί σε όλους τους φοιτητές η δυνατότητα κάποια στιγμή, και πέρα από τις επαγγελματικές ή/και άλλες υποχρεώσεις, να συμμετάσχουν στις εργασίες της ομάδας τους (ποσοστό 4,76% για τους άνδρες και 33,3% για τις γυναίκες). Ακόμη, από μικρό μέρος ανδρών φοιτητών του ΕΑΠ (ποσοστό 9%) διατυπώθηκε η άποψη για πραγματοποίηση Ο.Σ.Σ. στην πόλη του καθενός ακόμη και με την επιβολή μικρής οικονομικής επιβάρυνσης για τους ίδιους.
- Η συχνότερη επαφή με το διδάσκοντα και η στήριξη τους από αυτόν εκφράστηκε ως πρόταση αποκλειστικά από τις φοιτήτριες του προγράμματος ΕΚΠ65 (ποσοστό 12,5%).
- Η προσαρμογή του χρονοδιαγράμματος μελέτης ώστε ν' αφήνει μεγαλύτερα περιθώρια στους φοιτητές όσον αφορά την εκπόνηση των γραπτών τους εργασιών προτάθηκε και από τα δύο φύλα (ποσοστό περίπου 10%).
- Όσον αφορά τις γραπτές εργασίες ζητήθηκε η σαφέστερη διατύπωση των θεμάτων, η έκδοση ειδικού εντύπου με οδηγίες για τη σύνθεσή τους και η μείωση του αριθμού τους (άνδρες: 14,29% - γυναίκες: 8,3%).

- Στις προτάσεις των φοιτητών για την βελτίωση του επιπέδου των σπουδών στο ΕΑΠ εντάσσεται η λειτουργία δανειστικής βιβλιοθήκης και η επικοινωνία τους μέσω του διαδικτύου, με υποδομή που θα τους παράσχει το ίδιο το ίδρυμα (ποσοστό 19,05% για τους άνδρες και 8,3% για τις γυναίκες).
- Η προώθηση της επαφής μεταξύ των συμφοιτητών της ίδιας ομάδας και η προσπάθεια καθιέρωσης και ανάπτυξης συνεργασιών αποτελεί αίτημα μικρής μερίδας φοιτητών του ΕΑΠ και των δύο φύλων (ποσοστό περίπου 9%).
- Τέλος, στα αιτήματα που διατυπώθηκαν (ποσοστό περίπου 5%) ήταν η επανέκδοση και επιστημονική αναθεώρηση του εκπαιδευτικού υλικού της Θεματικής Ενότητας, όπως και η κατάργηση των τελικών εξετάσεων. Και τούτο διότι, κατά τη γνώμη τους (ποσοστό περίπου 9%), οι γραπτές εργασίες μπορούν να δώσουν την εικόνα της γενικότερης προσπάθειας των φοιτητών και να συμβάλλουν στη συνολική αξιολόγηση των επιδόσεών τους στο ΕΑΠ.

4. ΕΠΙΛΟΓΟΣ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Συνοψίζοντας τα ευρήματα, που προέκυψαν από την ποιοτική ανάλυση περιεχομένου των απαντήσεων στις ανοικτές ερωτήσεις, που τέθηκαν στο δείγμα φοιτητών της Θ.Ε. ΕΚΠ65 κατά το ακαδημαϊκό έτος 2001-2002, σημειώνουμε τα ακόλουθα:

- 1) Τα προβλήματα που οι φοιτητές ανέμεναν ότι θα τους δυσκολέψουν πριν από την έναρξη των σπουδών τους στο ΕΑΠ έχουν να κάνουν με: α) τη δυσκολία ανταπόκρισης στις απαιτήσεις και το χρονοδιάγραμμα σπουδών λόγω των επαγγελματικών τους υποχρεώσεων, β) την εξοικείωσή τους με τη μέθοδο της ΑεξΑΕ, γ) την έλλειψη επαφής – αλληλεπίδρασης με τους συμφοιτητές, δ) τις γραπτές εργασίες και τις τελικές γραπτές εξετάσεις, ε) τη δυσκολία συμμετοχής στις Ο.Σ.Σ., και στ) τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας μερίδας φοιτητών, που δυσκολεύονται να επικοινωνήσουν με τον «άλλο» (καθηγητή –σύμβουλο, συμφοιτητές).
- 2) Τα πραγματικά προβλήματα, που ανέφεραν οι φοιτητές του δείγματος ότι αντιμετώπισαν, κατά την ολοκλήρωση των σπουδών τους στη Θ.Ε. ΕΚΠ65 εστιάζονται στις περιπτώσεις: α) συγγραφή και χρονοδιάγραμμα παράδοσης των γραπτών εργασιών, β) αδυναμία παρουσίας στις Ο.Σ.Σ. λόγω επαγγελματικών υποχρεώσεων και καιρικών συνθηκών, γ) δυσκολία ανταπόκρισης στο χρονοδιάγραμμα μελέτης, ε) περιορισμός των κοινωνικών δραστηριοτήτων και συναναστροφών λόγω των σπουδών στο ΕΑΠ, και στ) δυσκολία χειρισμού της τεχνολογίας των η/υ.
- 3) Οι τρόποι που οι φοιτητές πριν την έναρξη των σπουδών τους στο ΕΑΠ ανέμεναν ότι θα τους βοηθούσαν να υπερβούν τα προβλήματα εντοπίζονται: α) στη στήριξή τους από τον καθηγητή – σύμβουλο, β) στη σωστή από γνώστική άποψη αξιοποίηση των γραπτών εργασιών, γ) την επικοινωνία με τους συμφοιτητές τους και την άντληση θετικών από γνώστική και ψυχοκοινωνική άποψη μηνυμάτων από τη συμμετοχή στις Ο.Σ.Σ., και δ) τη διευκολυντική για τους ίδιους χρησιμοποίηση των υποδομών του ΕΑΠ (Γραμματεία, βιβλιοθήκη).
- 4) Μετά την ολοκλήρωση του προγράμματος ΕΚΠ65 οι φοιτητές ανέφεραν ότι ξεπέρασαν τα πραγματικά εμπόδια, που συνάντησαν κατά την πορεία των σπουδών τους, μέσα από: α) την αυτοπειθαρχία και την αυστηρή τήρηση του χρονοδιαγράμματος σπουδών, β) τη συμπαράσταση του καθηγητή – συμβούλου τους, και γ) την επικοινωνία με τους συμφοιτητές και τη χρήση του διαδικτύου για την αναζήτηση πηγών για την εκπόνηση των γραπτών τους εργασιών.
- 5) Οι προτάσεις των φοιτητών για βελτιωτικές παρεμβάσεις στη Θ.Ε. ΕΚΠ65 αναφέρονται στα εξής: α) προσθήκη μιας ή δύο επιπλέον Ο.Σ.Σ., β) συχνότερη επαφή με το διδάσκο-

ντα. γ) ευελιξία στο χρονοδιάγραμμα μελέτης και εκπόνησης των γραπτών εργασιών, δ) βελτίωση των υποδομών του ΕΑΠ, ε) προώθηση της επαφής με τους συμφοιτητές μέσα από την καθιέρωση και ομαδικών εργασιών, και στ) κατάργηση των τελικών γραπτών εξετάσεων.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Bajtelmit, J.W., (1988), *Predicting distance learning drop outs: Testing a conceptual model of attrition in distance study*, The American College, Bryn Mawr.
- Benson, P., (1992), "Self-Access for Self-Directed Learning", *Hongkong Papers in Linguistics and Language Teaching*, v15, pp. 31-38.
- Calder, J. (Ed.) (1993), *Disaffection and Diversity: Overcoming Barriers for Adult Learners*, Falmer Press, Bristol.
- Challis, J., (1994), "If It Hadn't Been Offered as Open Learning, I Wouldn't Have Been Able to Do It", *Adults Learning*, v5, n6, pp. 158-160.
- Chee, K., & Kenneth, C., (1996), "Strategic Tutor Monitoring", *Open-Learning*; v11, n2, pp. 38-40.
- Frase, M., (1989), *Dropout Rates in the United States: 1988*, National Center for Educational Statistics, Washington, DC.
- Giles, I. M. (1999), *An Examination of Persistence and Dropout in the Online Computer-Conferenced Classroom*, Doctoral Dissertation, Virginia Polytechnic Institute and State University, Northern Virginia Center.
- Griswold, P.A., (1984), "Elementary Students' Attitudes During 2 Years of Computer-Assisted Instruction", *American Educational Research Journal*, 21, 4, pp. 737-754.
- Kamal, K.L., (1984), "Distance Education: Concept, Philosophy, and Approach", *Open Higher Education. Proceedings of an International Conference*, Ramkhanhaeng Univ. Press, Bangkok Thailand.
- McMillan, J. B., (1980), *Attitude development and measurement*, In J. H. McMillan (Ed.), *The social psychology of school learning*, Academic Press, New York.
- Sewart, D., (1993), "Student Support Systems in Distance Education", *Open Learning*, v8, n3, pp. 3-12.
- Sharma, M., (1996), "Communications Technologies in Open and Distance Learning in Asia: The Experience of the Asian Development Bank", *The Conference on Educational Technology 2000 (Singapore, August 15-17, 1996)*, Singapore 1996.
- Tindo, V., (1975), "Drop-out from higher education: A Theoretical Synthesis of Recent Research", *Review of Educational Research*, 45, 1, pp. 89-125.
- Weber, R. P., (1990), *Basic Content Analysis*, Sage Publ., Newbury Park.
- Whitlock, Q., (1989), "Student Failure in Open Learning", *Educational and Training Technology International*, v26, n2, pp. 141-144.
- Ξένος, Μ., Πιερρακέας, Χ. & Πιντέλας, Π., (2001), "Εντοπισμός Ομάδας φοιτητών του ΕΑΠ με υψηλή πιθανότητα διακοπής φοίτησης. Εμπειρίες και ιδιαιτερότητες στην Πληροφορική", *1^ο Πανελλήνιο Συνέδριο στην Ανοικτή και Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση*, Πάτρα, 25-27 Μαΐου 2001.